

Fragments del Llibre II

1 – Llibre II (368e-369b)

“Ens sembla molt bé” –féu Adimant.- “Però és que veus alguna cosa tal en la recerca referent a la justícia?”

“Ja t’ho diré” –li vaig fer.- “La justícia, diem, és cosa d’un home en particular, però també és de tota la ciutat.”

“Naturalment” –respongué ell.

“I la ciutat, no és més que un home sol?”

“És més” –acordà.

“Doncs potser en un objecte més gros hi hagi una justícia més grossa i més fàcil d’assimilar. Per tant, si ho volem, primer mirarem què és la justícia a les ciutats, i després ho examinarem igualment en cada persona: observarem la paritat del que és més gros en la figura del que és més petit”.

“Doncs em sembla que parles molt bé” –afirmà ell.

“A veure” –vaig fer jo- “si nosaltres de paraula veiéssim sorgir una ciutat, no veuríem també com hi neixen la justícia i la injustícia?”

“Segurament” –va admetre ell.

“I no podem esperar que, fet això, veurem més fàcilment el que cerquem?”

“Sí, i molt”.

“Us sembla, doncs, que cal emprendre l’avanç? Em penso que la cosa no és pas cap bestiesa. Penseu-ho.”

“Ja ens ho hem pensat” –exclamà Adimant- “I tu, no ho facis altrament.”

2 – Llibre II (369b-369e)

“Aleshores, una ciutat neix, pel que crec” –vaig establir jo- “perquè ningú de nosaltres no és autàrquic, sinó mancat de moltes coses. O creus en algun altre principi que faci habitar una ciutat?”

“No, en cap altre.”

“És així, naturalment: cada home n’agafa un altre de cara a una necessitat, i un segon de cara a una altra; mancats de moltes coses, els homes agruparan la gent en un lloc habitable per fer societat i ajudar-se; a una convivència així l’anomenarem “ciutat”, no fa?”

“No hi ha dubte.”

“I quan algú lliura el que sigui a un altre, si és que li ho lliure, o bé li pren, creu que li és millor?”

“Certament”

“Au, doncs” –vaig fer jo- “fundem de paraula una ciutat des del seu principi. La fundaran, em sembla, les nostres necessitats.”

“Com no?”

“Però la primera i màxima necessitat és la provisió de queviures perquè puguem existir i viure.”

“Exactament així.”

“La segona és l’habitatge, i la tercera el vestit i altres coses per l’estil.”

“Això mateix.”

“A veure” –vaig inquirir jo- “com es bastarà la ciutat per a tals provisions? Hi haurà altra cosa que no sigui un pagès, i un paleta, i també un teixidor? O a això mateix hi afegirem un sabater o algun altre dels qui tenen cura del cos?”

“Totalment d’acord.”

“Aleshores la ciutat dotada amb l’imprescindible tindrà quatre o cinc homes.”

“Ho sembla.”

3 – Llibre II (369e-370b)

“I què, doncs? Caldrà que cadascun d’aquests del seu treball en faci un bé per a tots, per a la comunitat? Per exemple, el pagès, que és ell tot sol, prepararà queviures per a quatre, i hi esmerçarà el seu temps i el seu esforç multiplicats per quatre en la provisió de menjar, i en farà participar els altres? O prescindirà d’ells, emprerà només la quarta part de temps a disposar-se menjar, i de les tres parts restants en gastarà una en la cura de la seva vivenda i dues més en els seus vestits i el seu calçat, i tindrà les seves coses sense partir-se-les amb els altres, sinó que cadascú es farà per ell mateix les seves coses?”

I Adimant observà: “Sòcrates, segurament és més fàcil allò primer que això darrer.”

“I no és estrany, per Zeus!” –vaig comentar jo-

“Quan parles m’adono que, en primer lloc, no n’hi ha cap de nosaltres que sigui exactament igual a un altre, diferim en la naturalesa, i a cadascú li escau una feina diferent. O no t’ho sembla?”

“M’ho sembla”.

4 – Llibre II (372e-373a)

“D’acord, ja t’entenc” –li faig jo- “no ens limitem a veure com neix una ciutat, sinó una ciutat opulenta. I això, segurament, no està gens malament, perquè en examinar-la potser podrem veure per on, a les ciutats, broten la justícia a la injustícia. La que ara acabem de recórrer em sembla una ciutat veritable, una ciutat sana, però si ho volem contemplar també en una ciutat malalta de febres, res no ens en priva. Perquè crec certament que aquestes coses no bastaran a alguns, ni la mateixa dieta en si, i també caldrà afegir-hi llits i taules, i mobles de tota mena, i altres menges, i perfums i substàncies aromàtiques, i cortesanes, i llepoleries; de tot això, de moltes menes. Per tant, entre les coses que recomptàvem primer com a necessàries no hi posarem només la casa, el vestit i el calçat, ens caldrà acudir a la pintura, a als brodat, i a l’or i a l’ivori; totes aquestes coses, les haurem de comprar, no fa?”

“Sí” –va dir ell.

“Aleshores ens cal engrandir altre cop la ciutat, perquè la que fruïa de salut ja no ens basta; haurà de créixer en extensió i en uns habitants que fins ara a les ciutats no eren imprescindibles, com és ara caçadors i tota mena d’imitadors, molts de colors i de formes, molts altres de música; hi haurà poetes i els seus servidors, és a dir, els rapsodes, actors, dansarins i empresaris... (..)

5 – Llibre II (375c-375e)

“Però cal tanmateix que els guardians siguin amables amb els conciutadans, però ferotges amb els enemics, altrament no esperaran que vinguin uns altres a eliminar-los: ells mateixos s’avançaran a fer-ho.”

“És veritat” –concedí.

“Què farem doncs?” –vaig fer jo- “On trobarem un tarannà amable i fogós a la vegada? Perquè la naturalesa suau sembla oposada a la fogosa...”

“Ho sembla.”

“I si manca una d’aquestes qualitats no hi haurà un guardià com cal. I ajuntar-les pareix impossible. I amb això el que ocorre és la impossibilitat d’haver-hi uns guardians com cal.”

“Probablement” –assentí ell...

(...)

“No et sembla, doncs, que l’home que ha d’arribar a guardià ha d’afegir a la fogositat una naturalesa filosòfica?”

“Com?” –va dir Glaucó- “No ho entenc”.

“Doncs això” –vaig fer jo- “també ho veuràs en els gossos, i és d’admirar en una bèstia.”

(...)

“És així: el gos” –vaig respondre- “discerneix la figura de l’amic de la de l’enemic no pas per altra cosa, sinó perquè coneix l’una i desconeix l’altra. Per tant, no serà amic del saber el qui limita el que li és familiar i el que no per tal com ho sàpiga o no?”

“No hi ha manera que no sigui així” –accepta ell.

“A veure” –vaig continuar- “ser amic d’aprendre, i ser filòsof no és el mateix?”

“Sí, és el mateix.”

“Per tant, posem sense recel això en l’home, si és que ha d’ésser amable amb els conciutadans i coneguts, que li cal per naturalesa ser amic del saber, filòsof.”

Llibre IV

6 – LLIBRE IV (427e-428d)

(...) Penso que la ciutat, si està ben fundada, ens serà irreprotxablement perfecta”.

“És inexcusable.” –va dir.

“És evident, doncs, que serà sàvia, coratjosa, temperada i justa.”

“És evident.” (...)

“La ciutat que acabem de descriure em sembla de debò sàvia: per tant, serà assenyada.”

“Sí.

”Doncs mira, precisament això, el seny, és un saber, evidentment, perquè el deliberar bé ve d’un saber i no d’una ignorància.”

“Evidentment.”

“Però, de sabers, a la ciutat n’hi ha molts i de moltes menes.”

“Sí, com no?”

“Caldrà, doncs, anomenar la ciutat sàvia i assenyada pel saber dels constructors?”

“Per aquest saber no, de cap manera, ans constructora.”

“Però potser pel saber fer mobles de fusta, amb el desig que tingui els més ben fets, anomenarem sàvia la ciutat?”

“No, tampoc per això.”

“Doncs per què? Per l’art dels bronzistes o per algun altre com ara aquest?”

“No, per cap d’aquests” –va fer.

“I tampoc per l’art de fer brotar els fruits de la terra; per això l’anomenariem pagesa.”

“Ho sembla.”

“Doncs què?” –vaig preguntar jo- “A la ciutat que acabem d’habitar, alguns dels seus ciutadans tindran un saber tal que no delibera sobre algun dels aspectes

particulars d'ella, ans delibera sobre la seva totalitat, a veure la girada amb què ella tractarà al més bé possible amb ella mateixa i amb les altres ciutats.”

7 – LLIBRE IV (429c-430b)

“Dic que el coratge és una mena de conservació.”

“Quina mena de conservació?”

“La de l'opinió nascuda de la formació que ens imposa la llei referent a aspectes fonamentals, quins són i com són. I he dit que era conservació en qualsevol circumstància perquè conserva tal opinió i no la rebutja el qui viu entre dolors i el qui viu entre plaers, el qui viu apassionat i el qui viu espordit. Si estàs d'acord, voldria il·lustrar el meu pensament amb una comparació.”

“Sí que ho vull.”

“No saps” –vaig dir-li- “que els tintorers quan volen tenyir de color porpra alguna llana, primer, amb tants colors com hi ha, en seleccionen només una, la blanca, que després treballen amb tota mena de preparacions i la tracten no pas amb pocs arranjaments fins que pot rebre el color en condicions òptimes, i aleshores la tenyeixen? I tot el que és tenyit d'aquesta manera resulta sòlid, i cap rentada, ni amb lleixiu ni sense lleixiu, no pot destenyir-li el color. A la llana que no és tenyida ja saps què li passa, tant si es tenyeix llana d'altres colors o llana que no ha rebut tals preparatius.”

“Ho sé” –va dir- “queda destenyida i fa riure.”

“Això mateix” –vaig dir-li jo- “suposa tant com puguis que ho fèiem nosaltres quan seleccionàvem els soldats i els formàvem en música i en gimnàstica: no et creguis que ens enginyéssim per altra cosa que no fos que ells rebessin i obeïssin les lleis en condicions òptimes, com si fos una tintura, perquè la creença en ells esdevingués sòlida no solament en els temes importants sinó també en els altres, això gràcies a posseir una naturalesa i una instrucció escaients, perquè no destenyissin la tintura aquests lleixius de tant poder de destenyir, vull dir els plaers més aptes que qualsevol cosa a fer-ho, o que qualsevol cendra, o també el dolor, la por, la passió. Una força tal, conservativa per una opinió recta en tot i justa, tant en els temes importants com en els lleus, estableixo que és el coratge, i l'anomeno així suposant que tu no diguis el contrari.”

8 – LLIBRE IV (430e-432a)

Li vaig dir: “La tempraça és un cert ordre, i un domini d'alguns plaers i passions, dels quals prediquem que es mostren, no sé pas de quina manera, superiors a un mateix; (...) “Perquè no és com el coratge o com la saviesa, que són, cadascun, en una part de la ciutat, i la fan, el primer, coratjosa, i l'altra sàvia. La tempraça no actua així, sinó que s'estén, simplement, per tota ella, i fa cantar el mateix als més dèbils, als més forts i als mitjans, classificats com vulguis, per la seva intel·ligència, per la seva força, o pel seu nombre, o per la seva riquesa o qualsevol altre criteri similar, de manera que amb tota correcció podem dir que és tempraça aquesta concòrdia, aquest acord natural entre el superior i l'inferior, sobre quin element dels dos ha de governar tant a la ciutat com en cada individu.”

9 – LLIBRE IV (433a)

“Doncs escolta si té algun sentit el que ara et dic” –jo que vaig fer-li- “perquè el que des del principi, quan fundàvem la ciutat, hem proposat que cal fer en tota

circumstància, és precisament el que em sembla ser la justícia, o bé una certa forma d'ella. Proposàvem, per descomptat, i ho vam repetir moltes vegades, si ho recordes, que cadascú havia de tenir cura d'una sola cosa de les que afecten la ciutat, aquella per a la qual la naturalesa li hagi donat més aptituds.”

“Cert que ho vam dir.”

“I que certament la justícia és fer cadascú el d'ell i no dedicar-se a moltes coses, ho hem sentit de molta gent, i nosaltres mateixos ho hem repetit sovint.”

“Sí, ho hem repetit.”

“Doncs això” –vaig dir-li- “probablement, bon amic, és una certa manera de justícia, que cadascú faci el d'ell (...)

10 – LLIBRE IV (439d-441a)

“No serà, doncs, irracionalment” –vaig dir jo- “que judicarem que això són dues coses, l'una diversa de l'altra. La primera, amb la qual es calcula, l'anomenarem part racional de l'ànima, i la segona, amb la qual desitgem, i tenim gana i set, i resta com encisada per les altres passions, l'anomenarem part irracional i concupiscible, companya de plaers i d'algunes satisfaccions.”

“No és res absurd, i ho podem creure naturalment” –va dir.

“De manera que” –vaig proposar- “amb això delimitarem dues formes dins la nostra ànima. Però la còlera, allò amb què ens enfadàvem, és un tercer element, o bé serà de la mateixa naturalesa d'un dels dos?” (...) “No ens adonem que sovint i en molts altres llocs, sempre que” –vaig dir- “les passions forcen algú contra el seu propi càlcul i ell s'insulta a si mateix i s'enfada contra el que, dins d'ell mateix, el violenta com si fossin dos que es barallen, que la còlera es fa aliada de la raó d'un home així? Però crec que no pots dir que ella hagi fet causa comuna amb les passions quan la raó pronuncia que alguna cosa no pot ser feta; no pots dir que ho hagi notat en tu que t'ha passat, ni tampoc a algú altre.”

“No, per Zeus!” – va dir ell.

(...)

“I la fogositat serà diversa de la raó, o només una modalitat d'ella, de manera que a l'ànima hi ha no tres, sinó dues formes, el racional i el concupiscible? O bé tal com la ciutat, la mantenen tres classes, els negociants, els auxiliars i els deliberants, així a l'ànima hi ha una tercera forma essencial, la fogositat, auxiliar del component racional, mentre aquest no sigui destruït per una educació dolenta?”

“Aquesta tercera forma és innegable” –digué.

11 – LLIBRE IV (441c-442c)

“Vet aquí doncs” –vaig dir jo- “que encara que amb dificultats hem arribat a terme, hem arribat raonablement a la conclusió que les diverses parts que hi ha a la ciutat també són a l'ànima de cada individu, i en el mateix nombre.”

“Sí, hi són.”

“Per tant, no serà ja forçós, certament, que si quelcom determinat fa la ciutat sàvia, l'individu també ho sigui, i pel mateix?”

“Naturalment, ho serà.”

“I això que fa a l'individu coratjós fins a tal punt, això mateix fa la ciutat coratjosa fins al mateix punt, i que individu i ciutat tinguin així totes les altres coses pel que fa a la virtut?”

“Forçosament.”

“I em penso, Glaucó, que direm que un home és just de la mateixa manera que la ciutat era justa.”

“També això és totalment indiscutible.”

“I no hem oblidat de cap manera allò, que la ciutat era justa perquè, de les tres menes de gent que té, cadascuna d’elles fa el que li pertoca.”

“No crec pas que no hàgim oblidat” –digué.

“De tota manera cal no oblidar que cadascú de nosaltres serà just i farà el que li pertoquei només si cadascuna de les seves parts individuals fa el que li correspon.”

“Certament, cal no oblidar-ho.”

“Per tant, governar correspon a la part racional, perquè és sàvia i té previsió sobre tota l’ànima, i a la fogositat li correspondrà ser súbdita i aliada de la part racional.”

“Totalment.”

“I que d’allò que dèiem, que la mescla de música i de gimnàstica les farà acordar, una tesant i nodrint amb paraules i ensenyaments bells, i l’altra afluixant amb els seus consells i amansint amb harmonia i ritme?”

“És totalment segur.”

12 – LLIBRE IV (442a-c)

“I aquests dos, pujats així, formats de debò en els seus deures, que han après, s’imposaran a la part concupiscible, la qual ocupa l’espai més gran de l’ànima i és naturalment insaciable de diners; vigilaran, doncs, el concupiscible, que no s’ompli dels anomenats plaers corporals, que no es torni gran i fort, i que ja no faci el que li pertoca, sinó que provi d’esclavitzar i governar el que per naturalesa no li correspon, i capgirar la vida de tots.”

“Ha de ser exactament així.”

I jo vaig dir: “I no seran aquestes dues parts les que vetllaran més bé per tota l’ànima i per tot el cos, la primera deliberant, la segona lluitant a favor d’ella, obeint a la que regeix i complint el que decideixi mitjançant el coratge?”

“Això mateix.”

“I anomenarem coratjós, segons aquesta última part, l’individu sempre que la seva fogositat salvaguardi, per mitjà de plaers i dolors, el que la raó dona per terrible, o no.”

“Totalment correcte” –va dir ell.

“I l’anomenarem savi per aquella petita part per la qual es governava a si mateix i ho proclamava tot, part que posseïa el saber del que convé a cada part, i al conjunt de les parts, que són tres.”

“Molt bé.”

Plató: el mite de la caverna

República Llibre VII; 514a-517c i 518b-d.

–Ara, vaig continuar, imagina’t la nostra natura, pel que es refereix a la ciència, i a la ignorància, mitjançant la següent escena. Imagina uns homes en una habitació subterrània en forma de caverna amb una gran obertura del costat de la llum. Es troben en ella des de la seva infància, subjectes per cadenes que els immobilitzen les cames i el coll, de tal manera que no poden ni canviar de lloc ni tornar el cap, i no veuen més que el que està davant ells. La llum els ve d’un foc

encesa a una certa distància darrere ells sobre una eminència del terreny. Entre aquest foc i els presoners, hi ha un camí elevat, al llarg del qual has d'imaginar un petit mur semblant a les barreres que els il·lusionistes aixequen entre ells i els espectadors i per sobre de les quals mostren els seus prodigis.

–Ja ho veig, va dir.

–Pensa ara que al llarg d'aquest mur uns homes porten objectes de totes classes, figures d'homes i d'animals de fusta o de pedra, i de mil formes diferents, de manera que apareixen per sobre del mur. I naturalment entre els homes que passen, uns parlen i altres no diuen res.

–És aquesta una estranya escena i uns estranys presoners, va dir.

–S'assemblen a nosaltres, vaig respondre. I primer que res, creus que en aquesta situació veuran una altra cosa de si mateixos i dels que estan al seu costat que unes ombres projectades per la llum del foc sobre el fons de la caverna que està enfront d'ells.

–No, ja que es veuen forçats a mantenir tota la seva vida el cap immòbil.

–I no ocorre el mateix amb els objectes que passen per darrere ells?

–Sense dubte.

–I si aquests homes poguessin conversar entre si, no creus que creurien anomenar a les coses en si anomenant les ombres que veuen passar?

–Necessàriament.

–I si hi hagués un ressò que tornés els sons des del fons de la presó, cada cop que parlés un de què passen, no creurien que senten parlar a l'ombra mateixa que pensa davant els seus ulls?

–Sí, per Zeus, va exclamar.

–En resum, aquests presoners no atribuiran realitat més que a aquestes ombres?

–És inevitable.

–Suposem ara que se'ls alliberi de les seves cadenes i se'ls curi del seu error; mira el que resultaria naturalment de la nova situació en què anem a col·locar-los. Alliberem a un d'aquests presoners. L'obliguem a aixecar-se, a girar el cap, a caminar i a mirar cap al costat de la llum: no podrà fer res d'això sense patir, i l'enlluernament li impedirà distingir els objectes les ombres dels quals abans veia. Et pregunto què podrà respondre si algú li diu que fins llavors només havia contemplat ombres vanes, però que ara, més prop de la realitat i tornat cap a objectes més reals, veu amb més perfecció; i si a l'últim, mostrant-li cada objecte a mesura que pensa, se li obligués a força de preguntes a dir què és, no creus que es trobarà en un compromís, i que li semblarà més vertader el que veia abans que el que ara li mostren?

–Sense dubte, va dir.

–I si se li obliga a mirar la mateixa llum, no se li danyarien els ulls? No apartarà la seva mirada d'ella per dirigir-la a aquestes ombres que mira sense esforç? No creurà que aquestes ombres són realment més visibles que els objectes que li ensenyen?

–Segurament.

–I si ara l'arrenquem de la seva caverna a viva força i el portem pel camí aspre i escarpat fins a la claredat del sol, aquesta violència no provocarà les seves queixes i la seva còlera? I quan estigui ja a ple sol, enlluernat per la seva resplendor, podrà veure algun dels objectes que anomenem vertaders?

–No podrà, almenys els primers instants.

–Els seus ulls hauran d'acostumar-se a poc a poc a aquesta regió superior. El que més fàcilment veurà al principi seran les ombres, després les imatges dels

homes i dels altres objectes reflectides en les aigües, i finalment els objectes mateixos. D'aquí dirigirà les seves mirades al cel, i suportarà més fàcilment la vista del cel durant la nit, quan contempli la lluna i les estrelles, que durant el dia el sol i la seva resplendor.

—Així ho crec.

—I crec que al fi podrà no sols veure el sol reflectit en les aigües o en qualsevol altra part, sinó contemplar-ho a ell mateix en el seu vertader seient.

—Indubtablement.

—Després d'això, posant-se a pensar, arribarà a la conclusió que el sol produeix les estacions i els anys, ho governa tot en el món visible i és d'alguna manera la causa del que ells veien a la caverna.

—És evident que arribarà a aquesta conclusió seguint aquests passos.

—I en recordar-se llavors de la seva primera habitació i dels seus coneixements allí i dels seus companys de captivitat, no se sentirà feliç pel seu canvi i no compadirà als altres?

—Certament.

—I si en la seva vida anterior hi hagués hagut honors, alabances, recompenses públiques establertes entre ells per a aquell que observés millor les ombres al seu pas, que recordés millor en quina ordre acostumen a precedir-se, a seguir-se o a aparèixer juntes i que per això fos el més hàbil a pronosticar la seva aparició, creus que l'home de què parlem sentiria nostàlgia d'aquestes distincions, i envejaria als més assenyalats pels seus honors o autoritat entre els seus companys de captivitat? No creus més aviat que serà com l'heroi d'Homer i preferirà mil vegades no ser més «que un mosso de cultiu al servei d'un pobre camperol» i patir tots els mals possibles abans que tornar a la seva primera il·lusió i viure com vivia?

—No dubto que estaria disposat a patir-ho tot abans que viure com anteriorment.

—Imagina ara que aquest home torni a la caverna i se sent en el seu antic lloc. No se li quedarien els ulls com cegats per aquest pas sobtat a la foscor?

—Sí, no hi ha dubte.

—I si, mentre la seva vista encara està confusa, abans que els seus ulls s'hagin instal·lat novament a la foscor, hagués de donar la seva opinió sobre aquestes ombres i discutir sobre elles amb els seus companys que no han abandonat la captivitat, no els donaria que riure? No diran que per haver pujat a l'exterior ha perdut la vista, i no val la pena intentar l'ascensió? I si algú intentés deslligar-los i portar-los allí, no ho matarien, si poguessin agafar-ho i matar-ho?

—És molt probable.

—Aquesta és precisament, el meu volgut Glaucó, la imatge de la nostra condició. La caverna subterrània és el món visible. El foc que la il·lumina, és la llum del sol. Aquest presoner que puja a la regió superior i contempla les seves meravelles, és l'ànima que s'eleva al món intel·ligible. Això és el que jo penso, ja que vols conèixer-ho; només Déu sap si és veritat. En tot cas, jo crec que en els últims límits del món intel·ligible està la idea del bé, que percebem amb dificultat, però que no podem contemplar sense concloure que ella és la causa de tot allò bell i bo que existeix. Que en el món visible és ella la que produeix la llum i l'astre de què correspon. Que en el món intel·ligible és ella també la que produeix la veritat i la intel·ligència. I a l'últim que és necessari mantenir els ulls fixos en aquesta idea per conduir-se amb saviesa, tant en la vida privada com en la pública.—Jo també ho veig d'aquesta manera, va dir, fins al punt que puc seguir-te. [. . .]

–Per tant, si tot això és vertader, vaig dir jo, hem d'arribar a la conclusió que la ciència no s'aprèn del mode que alguns pretenen. Afirmen que poden fer-la entrar en l'ànima gairebé el mateix que si donessin la vista a uns ulls cecs.

–Així diuen, en efecte, va dir Glaucó.

–Ara bé, el que hem dit suposa, al contrari, que tota ànima posseeix la facultat d'aprendre, un òrgan de la ciència; i que, com uns ulls que no poguessin tornar-se cap a la llum si no girés també el cos sencer, l'òrgan de la intel·ligència ha de tornar-se amb l'ànima sencera des de la visió del que neix fins a la contemplació del que és i el que hi ha més lluminós en l'ésser; i a això hem anomenat el bé, no és així?

–Sí.

–Tot l'art, vaig continuar, consisteix doncs en buscar la manera més fàcil i eficaç que l'ànima pugui realitzar la conversió que ha de fer. No es tracta de donar-li la facultat de veure, doncs ja la té. Però el seu òrgan no està dirigit en la bona direcció, no mira cap a on hauria s'adreçar-se: això és el que s'ha de corregir.

–Així sembla, va dir Glaucó.

(Fragments del llibre VII de *La República* relatius a l'educació dels guardians i governants) Llibre VII (521-535)

VI. – Vols, doncs, que a continuació examinem de quina manera es formaran tals persones i com se'ls podrà treure a la llum, de la mateixa manera que, segons es compta, van ascendir alguns des de l'Hades fins als déus?

– Com no he de voler? – va dir.

– Però això no és, segons sembla, un simple cas del joc del palet (joc d'atzar), sinó un girar-se l'ànima des de la foscor nocturna cap al vertader; una ascensió cap a l'ésser, de la qual direm que és l'autèntica filosofia.

– Efectivament.

– No caldrà, doncs, investigar quins dels ensenyaments té un cert poder?

– Com no?

– Doncs bé, quin podrà ser, oh Glaucó, l'ensenyament que atregui l'ànima des del que neix cap al que existeix? Mes en dir això se m'acut el següent. No afirmem que era forçós que aquests fossin en la seva joventut atletes de guerra?

– Tal vam dir, en efecte.

– Per consegüent, és necessari que l'ensenyament que busquem tingui, a més d'allò, això altre.

– Què?

– El no ser inútil per als guerrers.

– Per descomptat, va dir– ; així ha de ser si és possible.

– Ara bé, abans els eduquem per mitjà de la gimnàstica i la música.

– Així és – va dir.

– Quant a la gimnàstica, aquesta s'afanya entorn del que neix i mor, perquè és el creixement i decadència del cos el que ella presideix.

– Tal sembla.

– Llavors no serà aquest l'ensenyament que busquem.

– No, no ho és.

– Potser ho serà la música tal com en un principi la descrivim?

– Però aquella – va dir– no era, si ho recordes, més que una contrapartida de la gimnàstica: educava els guardians pels costums; els procurava, per mitjà de l'harmonia, certa proporció harmònica, però no coneixement, i per mitjà del ritme, l'euritmia; i quant a les narracions, ja fossin fabuloses o verídiques, presentava alguns altres trets – va continuar dient– semblants a aquests. Però

no hi havia en ella cap ensenyament que conduís a res tal com el que tu investigues ara.

– M'ho recordes amb gran precisió – vaig dir– . En efecte, no oferiria res semblant. Perquè llavors, quin podrà ser, oh beneit Glaucó, aquest ensenyament? Perquè com ens ha semblat, segons crec, que les arts eren totes elles innobles...

– Com no? Perquè quin altre ensenyament ens queda ja, a banda de la música i de la gimnàstica i de les arts?

– Perquè si no podem donar amb cap – vaig dir jo– que no estigui inclosa entre aquestes, prenguem, perquè, una de què s'apliquen a totes elles.

– Quin?

– Per exemple, allò tan general que usen totes les arts i raonaments i ciències; la qual cosa és forçós que tots aprenguin en primer lloc.

– Què és això? – va dir.

– Això tan vulgar – vaig dir– de conèixer l'un i el dos i el tres. En una paraula, jo l'anomeno nombre i càlcul. O no ocorre amb això que tota art i coneixement es veuen obligats a participar d'això?

– Molt cert – va dir.

– No ho fa també – vaig dir– la ciència militar?

– Li és absolutament forçós – va dir.

[...]

VII. – No considerarem, doncs – vaig dir– , com un altre coneixement indispensable per a un home de guerra el trobar– se en condicions de calcular i comptar?

– Més que cap altre – va dir– per a qui vulgui entendre quelcom, per poc que sigui, d'organització, o millor dit, per a qui vulgui ser un home.

– Doncs bé vaig dir– , observes el mateix que jo respecte a aquest coneixement?

– Què és això?

– Podria ben ser un de què busquem, i que condueixen naturalment a la comprensió; però ningú se serveix degudament d'ell, malgrat que és absolutament apte per atreure cap a l'essència.

– Què vols dir? – va preguntar.

– Intentaré ensenyar-te – vaig dir– el que a mi almenys em sembla. Veu contemplant junt amb mi les coses que jo aniré classificant entre mi com aptes o no aptes per conduir on diem, i afirma o nega, a fi que vegem amb major evidència si això és com jo ho imagino.

– Ensenya'm – va dir.

– Doncs bé – vaig dir– , t'ensenyo, si vols contemplar-les, que, entre els objectes de la sensació, n'hi ha que no inviten a la intel·ligència a examinar-los, per ser ja prou jutjats pels sentits; i altres, en canvi, que la inviten insistentment a examinar-los, perquè els sentits no donen res acceptable.

– És evident – va dir– que et refereixes a les coses que es veuen de lluny i a les pintures amb ombres.

– No has entès ben – vaig contestar– el que dic.

– Doncs a què et refereixes? – va dir.

– Els que no la inviten – vaig dir quants no desemboquen al mateix temps en dues sensacions contradictòries. I els que desemboquen els col·loco entre els que la inviten, ja que, tant si són impressionats de prop com de lluny, els sentits no indiquen que l'objecte sigui més aviat això que el contrari. Però comprendràs

més clarament el que dic del següent mode. Heus aquí el que podríem anomenar tres dits: el més petit, el segon i el mig.

– Per descomptat – va dir.

– Fixa't que parlo d'ells com de quelcom vist de prop. Ara bé, observa'm el següent respecte a ells.

– Què?

– Cadascú se'ns mostra igualment com un dit, i en això res importa que se li vegi al mig o en un extrem, blanc o negre, gros o prim, o bé de qualsevol altre mode semblant. Perquè en tot això no es veu obligada l'ànima dels més a preguntar a la intel·ligència quina cosa sigui un dit, ja que en cap cas li ha indicat la vista que l'esmentat sigui al mateix temps el contrari d'un dit.

– No, en efecte – va dir.

– De manera que és natural – vaig dir– que una cosa així no cridi ni desperti a l'enteniment.

– És natural.

– I què? Pel que toca a la seva grandesa o petitesa, les distingeix potser prou la vista i no li importa a aquesta res el que un d'ells estigui al mig o en un extrem? I li ocorre el mateix al tacte amb el grossor i la primor o la blenor i la duresa? I els altres sentits, no procedeixen potser de manera deficient en revelar aquestes coses? O ben és del següent mode com actua cadascun d'ells, veient– se primer que res obligat a encarregar– se també d'allò bla el sentit que ha estat encarregat de ho duro, i comunicant aquest a l'ànima que percep com la mateixa cosa és alhora dura i blana?

– D'aquesta manera – va dir.

– Doncs bé – vaig dir– , no és forçós que, en tals casos, l'ànima es pregunti per la seva banda amb perplexitat què entén aquesta sensació per dur, ja que d'aquest diu també que és bla, i què entén la d'allò lleuger i pesat per lleuger i pesat, ja que anomena lleuger al que pesa i pesat a allò lleuger?

– Efectivament – va dir– , he aquí unes comunicacions estranyes per a l'ànima i que reclamen consideració.

– és, doncs, natural – vaig dir jo– que en cas semblant comenci l'ànima per anomenar al càlcul i la intel·ligència i intenti investigar amb ells si són una o dues les coses anunciades en cada cas.

– Com no?

– Mes si resulten ser dos, no apareixerà cadascuna d'elles com una i distinta de l'altra?

– Sí.

– Ara bé, si cadascuna d'elles és una i ambdues juntes són dos, les concebrà a les dos com separades, perquè si no estiguessin separades no les concebria com dos, sinó com una.

– Bé.

– Així, perquè, la vista també veia, segons diem, allò gran i allò petit, però no separat, sinó confós.

– No és això?

– Sí.

– I per aclarir aquesta confusió, la ment s'ha vist obligada a veure allò gran i allò petit no confós, sinó separat, al contrari que aquella.

– Cert.

– Doncs bé, no és d'aquí d'on comença a venir– nos el preguntar què és allò gran i què allò petit?

– En un tot.

- I de la mateixa manera cridem a l'un intel·ligible i a l'altre visible.
- Molt exacte - va dir.

VIII. - Doncs bé, això és el que jo volia dir quan afirmava fa un moment que hi ha coses provocadores de la intel·ligència i altres no provocadores, i quan a les que penetren en els sentits en companyia de les oposades a elles les definia com a provocadores, i a les que no, com no despertadores de la intel·ligència.

- Ja em dono compte - va dir- , i així opino també.
- I què? El nombre i la unitat, de quins et sembla que són?
- No tinc idea - va dir.
- Perquè jutja - vaig dir- pel que exposa. Si la unitat és contemplada, o percebuda per qualsevol altre sentit, de manera suficient i en si mateixa, no serà de les coses que atreuen cap a l'essència, com dèiem del dit; però si hi ha sempre quelcom contrari que sigui vist al mateix temps que ella, de manera que no sembli més la unitat que allò que s'ha oposat a aquesta, llavors farà falta ja qui decideixi, i l'ànima es veurà en aquest cas forçada a dubtar i a investigar, posant en acció dins ella el pensament, i a preguntar quina cosa és la unitat en si, i amb això la confiscació de la unitat serà de les que condueixen i fan tornar- se cap a la contemplació del ser.
- Però això - va dir- ocorre en no petit grau amb la visió d'ella, perquè veiem la mateixa cosa com una i com infinita multitud.
- Perquè si tal ocorre a la unitat - vaig dir jo- , no els ocorrerà també el mateix a tots els altres nombres?
- Com no?
- Ara bé, tot l'art del càlcul i aritmètica tenen per objecte el nombre.
- En efecte.
- I així resulten aptes per conduir a la veritat.
- Sí, extraordinàriament aptes.
- Llavors sembla que són dels ensenyaments que busquem. En efecte, el coneixement d'aquestes coses li és indispensable al guerrer a causa de la tàctica, i al filòsof per la necessitat de tocar l'essència emergint del mar de la generació, sense la qual cosa no arribarà mai a ser un calculador.
- Així és va dir.
- Ara bé, es dona el cas que el nostre guardià és guerrer i filòsof.
- Com no?
- Llavors, oh Glaucó!, convindria implantar per llei aquest ensenyament i intentar persuadir als qui vagin a participar en les més altes funcions de la ciutat perquè s'acostin a la logística i s'apliquin a ella no d'una manera superficial, sinó fins que arribin a contemplar la natura dels nombres amb la sola ajuda de la intel·ligència, i no exercitant-la amb mires a les vendes o compres, com els comerciants i quincallers, sinó a la guerra i a la major facilitat amb què l'ànima mateixa pugui tornar- se de la generació a la veritat i l'essència.
- Molt ben dit - va contestar.
- I heus aquí - vaig dir jo- que, en haver-se parlat ara de la ciència relativa als nombres, observo també quan subtil és aquesta i quan beneficiosa en molts aspectes per a nosaltres amb relació al que perseguim; això sempre que un la practiqui amb mires al coneixement, no al tripijoc ni al comerç.
- Per què? - va dir.
- Pel que ara dèiem: perquè eleva l'ànima molt dalt i l'obliga a discórrer sobre els nombres en si, no tolerant en cap cas que ningú discuteixi amb ella adduint nombres dotats de cossos visibles o palpables. Ja saps, crec jo, que els qui

entenen d'aquestes coses riuen del que, en una discussió, intenta dividir la unitat en si. i no ho admeten; abans bé, si tu la divideixes, ells la multipliquen, perquè temen que vagi a aparèixer la unitat no com a unitat, sinó com a reunió de diverses parts.

– Gran veritat – va assentir– la que dius.

– ¡Qué creus, doncs, oh Glaucó? Si algú els preguntés: «Oh homes singulars! Quins nombres són aquests sobre que discorreu, en els que les unitats són tals com vosaltres les suposeu, és a dir, són iguals totes elles entre si, no difereixen en gens ni mica les unes de les altres i no contenen en si cap part?» Què creus que respondrien?

– Jo crec que dirien que parlen de coses en les quals no cap més que pensar, sense que sigui possible manejar– les de cap altre mode.

– Veus, doncs, oh el meu benivolgut amic – vaig dir jo– , com aquest coneixement sembla ser-nos realment necessari, ja que resulta que obliga a l'ànima a usar de la intel·ligència per aconseguir la veritat en si?

– Efectivament – va dir– , sí que ho fa.

– I què? Has observat que a aquells a què la natura ha fet calculadors els ha dotat també de promptitud per comprendre totes o gairebé totes les ciències i que, quan els esperits lents són educats i exercitats en aquesta disciplina, treuen d'ella, si no un altre profit, almenys el fer– se tots més vivaços del que abans eren?

– Així és – va dir.

– I veritablement, crec jo que no et seria fàcil trobar gaires ensenyaments que costin més treball que aquesta a qui l'aprèn i s'exercita en ella.

– No, en efecte.

– Raons totes per les quals no cal deixar-la; abans bé, els millor dotats han de ser educats en ella.

– D'acord – va dir.

IX. – Doncs bé – vaig dir– , deixem ja assentada aquesta primera cosa. Però hi ha una segona que segueix a ella, de la que hem de considerar si potser ens interessa.

– Què és això? Et refereixes potser – va dir– a la geometria?.

– A això mateix – vaig dir jo.

– Perquè en quant d'ella es relaciona amb les coses de la guerra – va dir– , és evident que sí que ens interessa. Perquè en el que toca als campaments i preses de posicions i concentracions i desplegaments de tropes i a totes les altres maniobres que, tant en les batalles mateixes com en les marxes, executen els exèrcits, una mateixa persona procedirà de manera diferent si és geòmetra que si no ho és.

– No obstant això – vaig dir– , per a tals coses seria suficient una petita part de la geometria i del càlcul. Però és precisament la major i més avançada part d'ella la que hem d'examinar per veure si estén a allò que dèiem, a fer que es contempli més fàcilment la idea del bé. I estenen a aquest fi, diem, totes les coses que obliguen a l'ànima a girar-se cap aquell lloc en on està el més feliç de tot el que existeix, la qual cosa és la que ella haurà de veure.

– Dius ben – va assentir.

– De manera que si obliga a contemplar l'essència, convé; mentre que si obliga a contemplar la generació, no convé.

– Tal diem, en efecte.

– Doncs bé – vaig dir jo– . heus aquí una cosa que quants sàpiguen quelcom, per poc que sigui, de geometria no ens aniran a discutir: que amb aquesta ciència ocorre tot el contrari del que diuen d'ella quants la practiquen.

– Com? – va dir.

– En efecte, el seu llenguatge és summament ridícul i forçat, perquè parlen com si estiguessin obrant i com si totes les seves explicacions les fessin amb mires a la pràctica, i empren tota mena de termes tan pomposos com «quadrar», «aplicar» i «addicionar»; no obstant això, tota aquesta disciplina és, segons jo crec, de les que es conreen amb mires al coneixement.

– Per descomptat – va dir.

– I no cal convenir també en el següent?

– En què?

– Que és conreada amb mires al coneixement del que sempre existeix, però no del que en algun moment neix o mor.

– Res costa convenir en això – va dir– ; en efecte, la geometria és coneixement del que sempre existeix.

– Llavors, oh el meu noble amic!, atraurà l'ànima cap a la veritat i formarà ments filosòfiques que dirigeixin cap amunt allò que ara dirigim indegudament cap avall.

– Sí, i en gran manera – va dir.

– Doncs bé – vaig replicar– , en gran manera també cal ordenar als de la teva Calípolis (nom de la ciutat ideal) que no s'apartin en absolut de la geometria. Perquè tampoc són exigües les seves avantatges accessòries.

– Quines? – va dir.

– No sols – vaig dir– les que tu mateix has citat respecte a la guerra, sinó que també sabem que, per allò que respecta a comprendre més fàcilment en qualsevol altre estudi, hi ha una diferència total i absoluta entre qui s'ha acostat a la geometria i qui no.

– Sí, per Zeus!, una diferència absoluta – va dir.

– Establim, doncs, aquesta com a segon ensenyament per als joves?

– Establim– la – va dir .

X. – I què? Establim com tercera l'astronomia? O no estàs d'acord?

– Sí, per cert – va dir– . Perquè el trobar-se en condicions de reconèixer bé els temps del mes o de l'any no sols és útil per al cultiu i el pilotatge, sinó també no menys per a l'art estratègic. [...]

– repeteix– me amb més claredat el que deies fa un moment. Posaves primer que res, si mal no record, l'estudi de les superfícies, és a dir, la geometria.

– Sí – vaig dir jo.

– I després – va dir– , al principi vas posar darrere d'ella l'astronomia; però després te'n vas tornar errere.

– És que – vaig dir– el voler exposar-ho tot amb massa rapidesa em fa anar més lentament. Perquè a continuació ve l'estudi del desenvolupament en profunditat; però com no ha estat originat per investigacions ridícules, de manera que ho vaig passar per alt i, després de la geometria, vaig parlar de l'astronomia, és a dir, del moviment en profunditat.

– Ben dius – va assentir.

– Doncs bé – vaig dir– , posem l'astronomia com quart ensenyament, donant per suposat que la ciutat comptarà amb la disciplina que ara hem omès tan aviat com vulgui ocupar– se d'ella.[...]

XI. – Però de quina manera, distinta de la usual, deies que era menester aprendre l'astronomia perquè el seu coneixement fora útil respecte al que diem?

– De la manera següent – vaig dir jo– : d'aquestes traceries amb què està brodat el cel cal pensar que són, és cert, el més bell i perfecte que existeix en el seu gènere; però també que, per estar llaurades en matèria visible, desmereixen en molt de les seves contrapartides vertaderes, és a dir, dels moviments amb què, en relació la una amb l'altra i segons el vertader nombre i totes les vertaderes figures, es mouen, movent al seu torn el que hi ha en elles, la rapidesa en si i la lentitud en si; moviments que són perceptibles per a la raó i el pensament, però no per a la vista. O és que creus una altra cosa?

– De cap manera – va dir.

– Doncs bé – vaig dir– , hem de servir-nos d'aquest cel recam com d'un exemple que ens faciliti la comprensió d'aquelles coses, de la mateixa manera que si ens haguéssim trobat amb uns dibuixos exquisidament traçats i treballats per mà de Dèdal o d'algun altre artista o pintor. En efecte, em figuro jo que qualsevol que entengués de geometria reconeixeria, en ser una tal obra, que no hi havia millor quant a execució; però consideraria absurd el posar– se a estudiar– la seriosament amb idea de trobar en ella la veritat sobre allò igual o de ho doblegui o de qualsevol altra proporció.

– Com no serà absurd? – va dir.

– Doncs bé, a què sigui realment astrònom – vaig dir jo– , no creus que li ocurrerà el mateix quan miri als moviments dels astres? Considerarà, en efecte, que l'artífex del cel ha reunit, en ell i en el que hi ha en ell, la major bellesa que és possible reunir en semblants obres; però quant a la proporció de la nit respecte al dia i d'aquests respecte al mes i del mes respecte a l'any i dels altres astres relacionats entre si i amb aquells, no creus que tindrà per un ésser estrany a qui opini que aquestes coses ocorren sempre de la mateixa manera i que, fins i tot tenint cossos i sent visibles, no varien mai en gens ni mica, i intenti per tots els mitjans buscar la veritat sobre això?

– Tal és la meva opinió – va contestar– , ara que t'ho sento dir

– Llavors – vaig dir jo– practicarem l'astronomia de la mateixa manera que la geometria, valent-nos de problemes, i deixarem les coses del cel, si és que volem tornar d'inútil en útil, per mitjà d'un vertader tracte amb l'astronomia, allò que d'intel·ligent hi ha per natura en l'ànima.

– Veritablement – va dir– , imposa una tasca molts cops major que la que ara realitzen els astrònoms.

– I crec també – vaig dir jo– que si per a quelcom servim en qualitat de legisladors, les nostres prescripcions seran semblants en altres aspectes.

XII. Però pots recordar-me alguns altres dels ensenyaments adequats?

– No puc – va dir– , almenys així, de moment.

– Perquè no és una sola – vaig contestar– , sinó moltes les formes que, al meu parer, presenta el moviment. Totes elles les podria potser anomenar el que sigui savi; però les que ens salten a la vista fins i tot a nosaltres són dos.

– Quines?

– A més de la citada – vaig dir jo– , la que respon a ella.

– Quina és aquesta?

– Sembla – vaig dir– que, així com els ulls han estat constituïts per a l'astronomia, de la mateixa manera les oïdes ho han estat amb mires al moviment harmònic, i que aquestes ciències són com a germanes entre si,

segons diuen els pitagòrics, amb els quals, oh Glaucó!, estem d'acord també nosaltres. O de quin altre mode opinem?.

– Així – va dir. [...]

[Aclariment: Plató situa, doncs, com a ensenyaments: 1r) l'aritmètica, seguida per 2n) la geometria plana, la 3r) geometria en “profunditat” i 4t) l'astronomia, acompanyada, finalment per 5e) l'harmonia]

XIII. – I jo crec – vaig dir– , respecte a l'estudi de totes aquestes coses que hem enumerat, que si s'arriba per mitjà d'ell a descobrir la comunitat i afinitat existents entre unes i altres i a inferir l'aspecte en què són mútuament afins, ens aportarà algun dels fins que perseguim i la nostra feina no serà inútil; però en cas contrari ho serà.

– Això auguro jo també – va dir– . Però és un enorme treball el que tu dius, oh Sòcrates!

– Et refereixes al preludi – vaig dir jo o a quina altra cosa? o és que no sabem que totes aquestes coses no són més que el preludi de la melodia que cal aprendre? Perquè no crec que et sembli que els entesos en aquestes coses són dialèctics.

– No, per Zeus! – va dir– , excepte un petitíssim nombre d'aquells amb què m'he trobat.

– Però llavors – vaig dir– , els qui no són capaços de donar o demanar compte de res, creus que sabran mai quelcom del que diem que és necessari saber?

– Tampoc això ho crec – va dir.

– Llavors, oh Glaucó! – vaig dir– , no tenim ja aquí la melodia mateixa que l'art dialèctic executa? La qual, fins i tot sent intel·ligible, és imitada per la facultat de la vista, de la que dèiem que intentava ja mirar els propis animals, i després als propis astres, i per fi, al mateix sol. I igualment, quan un es val de la dialèctica per intentar dirigir– se, amb ajuda de la raó i sense intervenció de cap sentit, cap al que és cada cosa en si, i quan no desisteix fins a aconseguir, amb el només auxili de la intel·ligència, la qual cosa és el bé en si, llavors arriba ja al terme mateix d'allò intel·ligible, de la mateixa manera que aquell va arribar llavors al d'allò visible.

– Exactament – va dir.

– I què? No és aquest viatge el que anomenes dialèctica?

– Com no?

– I l'alliberar-se de les cadenes – vaig dir jo– i tornar-se de les ombres cap a les imatges i el foc, i ascendir des de la caverna fins al lloc il·luminat pel sol i no poder allí mirar encara els animals ni a les plantes ni a la llum solar, sinó únicament als reflexos divins que es veuen en les aigües i a les ombres d'éssers reals, encara que no ja a les ombres d'imatges projectades per una altra llum que, comparada amb el sol, és semblant a elles; heus aquí els efectes que produeix tot aquest estudi de les ciències que hem enumerat, el qual eleva a la millor part de l'ànima cap a la contemplació del millor dels éssers, de la mateixa manera que abans elevava a la part més perspicaç del cos cap a la contemplació d'allò més lluminós que existeix a la regió material i visible.

– Per la meua part – va dir– , així ho admito. No obstant això, em sembla quelcom summament difícil d'admetre, encara que és també difícil, d'altra banda, el rebutjar-ho. De totes maneres, com no són coses que hagin de ser sentides només en aquest moment, sinó que caldrà tornar a elles moltes altres vegades, suposem que això és tal com ara s'ha dit i anem a la melodia en si i estudiem-la de la mateixa manera que ho hem fet amb el proemi. Digues-nos,

doncs, quina és la natura de la facultat dialèctica i en quantes espècies es divideix i quins són els seus camins, perquè aquests sembla que van per fi a ser els que condueixin a aquell lloc un cop arribats al qual podem descansar del nostre viatge ja acabat.

– Però no seràs ja capaç de seguir-me, volgut Glaucó – vaig dir– , encara que no per falta de bona voluntat per la meva part; i llavors contemplaries, no ja la imatge del que diem, sinó la veritat en si, o almenys el que jo entenc per tal. Serà així o no ho serà, que sobre això no val la pena de discutir; però el que sí es pot mantenir és que hi ha quelcom semblant que és necessari veure. No és això?

– Com no?

– No és veritat que la facultat dialèctica és l'única que pot mostrar-ho a qui sigui coneixedor del que fa poc enumeràvem, i que no és possible arribar a això per cap altre medi?

– També això mereix ser mantingut – va dir.

– Heus aquí una cosa almenys – vaig dir jo– que ningú podrà afirmar contra el que diem, i és que existeixi un altre mètode que intenti, en tot cas i respecte a cada cosa en si, agafar de manera sistemàtica el que és cadascuna d'elles. Perquè gairebé totes les altres arts versen o sobre les opinions i desitjos dels homes o sobre els naixements i fabricacions, o ben estan dedicades del tot a l'atenció de les coses nascudes i fabricades. I les restants, de les que dèiem que agafaven quelcom del que existeix, és a dir, la geometria i les que la segueixen, ja veiem que no fan més que somiar amb el que existeix, però que no tenien la capacitat de contemplar-ho en vigília mentre, valent-se d'hipòtesi, deixin aquestes intactes per no poder donar compte d'elles. En efecte, quan el principi és el que un no sap i la conclusió i part intermèdia estan entreteixides amb el que un no coneix, quina possibilitat existeix que una semblant concatenació arribi mai a ser coneixement?.

– Cap – va dir.

XIV. – Llavors – vaig dir jo– , el mètode dialèctic és l'únic que, enderrocant les hipòtesis, s'encamina cap al principi mateix per trepitjar allí terreny ferm; i a l'ull de l'ànima, que està veritablement sumit en un bàrbar fanguer, l'atreu amb suavitat i l'eleva a les altures, utilitzant com a auxiliars en aquesta feina d'atracció a les arts fa un moment enumeràvem, que, encara que per rutina les hem anomenat molts cops coneixements, necessiten un altre nom que es pugui aplicar a quelcom més clar que l'opinió, però més fosc que el coneixement. En algun moment anterior emprem la paraula «pensament»; però no em sembla a mi que hagin de discutir pels noms els qui tenen davant sí que una investigació sobre coses tan importants com ara nosaltres.

– No, en efecte – va dir.

– Però bastarà que l'ànima empri només aquell nom que en algun mode faci veure amb claredat la condició de la cosa?

– Bastarà.

– Bastarà, doncs – vaig dir jo– , de anomenar, el mateix que abans, a la primera part, coneixement; a la segona, pensament; a la tercera, creença, i imaginació a la quarta. I a aquestes dues últimes juntes opinió; i a aquelles dues primeres juntes, intel·ligència. L'opinió es refereix a la generació, i la intel·ligència, a l'essència; i el que és l'essència amb relació a la generació, ho és la intel·ligència amb relació a l'opinió, i el que la intel·ligència respecte a l'opinió, el coneixement respecte a la creença i el pensament respecte a la imaginació. Quant a la correspondència d'allò a què aquestes coses es refereixen i a la divisió

en dues parts de cadascuna de les dues regions, la subjecta a opinió i la intel·ligible, deixem– ho, oh Glaucó!, perquè no ens emboliqui en una discussió molts cops més llarga que l'anterior.

– Per la meua part – va dir– , estic també d'acord amb aquestes altres coses en el grau en què puc seguir– te.

– I anomenes dialèctic a aquell que adquireix noció de l'essència de cada cosa? I el que no la tingui, no diràs que té tant menys coneixement de quelcom com més incapaç sigui d'adonar– se d'això a si mateix o donar-la als altres?

– Com no vaig a dir– ho? – va replicar.

– Perquè amb el bé succeeix el mateix. Si hi ha algú que no pugui definir amb el raonament la idea del bé, separant-la de totes les altres, ni obrir-se pas, com en una batalla, a través de totes les crítiques, esforçant-se per fundar els seus proves no en l'aparença, sinó en l'essència, ni arribar al terme de tots aquests obstacles amb la seva argumentació invicta, no diràs, de qui és d'aquesta manera, que no coneix el bé en si ni cap altra cosa bona, sinó que, fins i tot en el cas que potser abasti alguna imatge del bé, l'aconseguirà per mitjà de l'opinió, però no del coneixement; i que en el seu pas per aquesta vida no fa més que somiar, sumit en un sopor que no despertarà en aquest món, perquè abans ha de marxar a l'Hades per dormir allí un son absolut?

– Sí, per Zeus! – va exclamar– ; tot això ho diré, i amb totes les meves forces.

– Llavors, si algun dia haguessis d'educar en realitat a aquests els teus fills imaginaris als qui ara eduques i instrueixes, no els permetràs, crec jo, que siguin governants de la ciutat ni amos d'allò més gran que hi hagi en ella mentre estiguin privats de raó, com a línies irracionals.

– No, en efecte – va dir.

– Els prescriuràs, doncs, que s'apliquin particularment a aquell ensenyament que els faci capaços de preguntar i respondre amb la màxima competència possible?

– Se'l prescriuré – va dir– , però d'acord amb tu.

– I no creus – vaig dir jo– que tenim la dialèctica en el més alt, com una mena de cimera dels altres ensenyaments, i que no hi ha cap altra disciplina que pugui ser justament col·locada per sobre d'ella, i que ha acabat ja allò referent als ensenyaments?

– Sí que ho crec – va dir.

13 – LLIBRE VII (531d-532d) (Repetim, en part el fragment anterior, que com podeu veure és amb una traducció un xic diferent)

“I jo crec” –vaig dir– “respecte a l'estudi d'aquestes coses que hem enumerat, que si ens du a descobrir la comunitat i parentiu existent entre unes i altres i la naturalesa del vincle que les uneix, ens portarà a alguns dels fins que perseguim i el nostre quefer no serà inútil; però en cas contrari ho serà.”

–“El mateix penso jo” –va dir– “però és un treball ingent el que pretens, Sòcrates.

–“De què parles, del preludi o d'una altra cosa? O no sabem que tot això no és sinó el preludi de la melodia que s'ha d'aprendre?, perquè no crec que els experts en aquestes coses et semblin dialèctics?”

–“No, per Zeus!” –va dir–, “excepte un petit nombre d'aquells amb qui m'he trobat”.

–“Aleshores” –vaig dir–, “els que no són capaços de donar raó de res o de rebre'n, creus que mai sabran quelcom del que és necessari saber?”

–“Tampoc ho crec” –digué.

-“Aleshores, oh Glaucó!” –vaig dir- no és aquesta la melodia mateixa que la dialèctica executada?, la qual, tot i ser intel·ligible, és imitada per la facultat de la vista de la qual dèiem que intentava mirar primer els animals i després als mateixos astres i per fi el mateix sol. Igualment, quan un es val de la dialèctica per a intentar dirigir-se, amb ajuda de la raó i sense intervenció dels sentits, cap a allò que és cada cosa en si i no hi desisteix fins a arribar a allò que és el bé en si amb la sola ajuda de la intel·ligència, aleshores accedeix al terme mateix de l'intel·ligible, de la mateixa manera que (el presoner) arribà al terme del visible.”

-“Exactament” –digué.

-“I què?, no és aquest viatge el que anomenes dialèctica?”

-“Com no?”

-“I alliberar-se de les cadenes” –vaig dir jo- “i girar-se de les ombres cap a les imatges i el foc i ascendir des de la cova fins al lloc il·luminat pel sol i no poder mirar-hi encara els animals ni les plantes ni la llum solar, sinó només els divins reflexos que es veuen en les aigües i les ombres dels éssers reals, tot i que ja no ombres d'imatges projectades per una altra llum que, comparada amb la del sol, és també una imatge, heus ací l'eficàcia de les ciències que hem enumerat, les quals eleven la millor part de l'ànima cap a la contemplació del millor dels éssers, de la mateixa manera que abans alçava la part més perspicax del cos a la contemplació del més lluminós que hi ha en el món material i visible”.

14 – LLIBRE VII (533a-534d)

-“No és veritat que la facultat dialèctica és l'única que ho pot mostrar al coneixedor de (les disciplines) que abans hem enumerat i que no és possible arribar-hi per cap altre mitjà?”

-“També cal mantenir això” –digué.

-“Almenys això ningú no ens ho discutirà: no hi ha un altre mètode per a intentar, en tot cas i respecte a cada cosa en si, aprehendre el que és cadascuna. Perquè totes les altres arts versen o sobre les opinions i desitjos dels homes o sobre el que neix i és fabricat, o bé es dediquen per complet a la cura de les coses nascudes i fabricades. Pel que fa a les altres, aquelles de les quals dèiem que aprehenien quelcom d'allò que és, és a dir, la geometria i les que segueixen, ja es veu que només somien amb el que és, però seran incapaces de veure-ho en estat de vigília mentre que, fent servir hipòtesis, les deixen intactes per no poder donar-ne compte. En efecte, quan el principi és el que un no sap i la conclusió i els enunciats intermedis estan entreteixits amb el que un no sap, quina possibilitat hi ha que una tal concatenació pugui convertir-se en ciència?”

-“Cap ni una” –digué.

-“Aleshores el mètode dialèctic” –vaig dir- “és l'únic que, anul·lant les hipòtesis, segueix el camí fins al principi mateix, on es fa fort, i l'ull de l'ànima, submergit dins d'un fang aliè, l'atrau amb dolçor i eleva, servint-se, com d'auxiliars en aquesta tasca, de les arts que hem tractat, les quals, encara que, seguint el costum, les hem anomenades moltes vegades ciències(episteme), han de menester un altre nom que designi quelcom més diàfan que l'opinió (doxa) però més fosc que no la ciència; en algun moment n'hem dit intel·ligència (dianoia), però no em sembla correcte discutir per una qüestió de noms quan tenim davant nostre una recerca tan important.

-“No, en efecte” –va dir.

-“N'hi haurà prou amb usar el nom que més clarament expressi la condició de la cosa”.

-“N’hi haurà prou”- digué.

-“Bastarà doncs” –vaig dir- “anomenar, igual que abans, la primera per ciència (episteme), la segona intel·ligència (dianoia), la tercera creença (pistis) i la quarta conjectura (eikasía), i aquestes dues últimes opinió (doxa) i les dues primeres intel·lecció (noesis). L’opinió es refereix a l’esdevenir i la intel·lecció al ser, i el que és el ser en relació a l’esdevenir ho és la intel·lecció en relació amb l’opinió; i el que és la intel·lecció respecte a l’opinió ho és la ciència respecte a la creença i la intel·ligència respecte a la conjectura. En quant a la correspondència d’allò a què aquestes coses es refereixen i la divisió en dues de cadascun dels segments, allò opinable i allò intel·ligible, deixem-ho, Glaucó, perquè no ens aboqui a una discussió més llarga que l’anterior.”

-“Per la meva part, i en la mesura que puc seguir-te, estic d’acord en tot.”

-“I anomenes dialèctic qui adquireix noció de l’essència de cada cosa? I qui no n’és capaç, no diràs que té tanta menys noció d’alguna cosa com més incapaç sigui de donar raó d’això tant a ell mateix com als altres?”

-“Com no vaig a dir-ho?”

-“Doncs el mateix passa amb el bé. Si algú no és capaç de discernir amb la raó la idea de bé separant-la de totes les altres, ni d’obrir-se pas, com en una batalla, a través de totes les dificultats, esforçant-se per fonamentar les proves no en l’aparença sinó en l’essència i no sap arribar al terme de les dificultats amb l’argumentació intacta, ¿no diràs d’ell que no coneix el bé en si ni cap altre bé sinó que, fins i tot en el cas que assoleixi alguna imatge del bé, ho farà per mitjà de l’opinió, però no de la ciència, i que en el seu pas per aquesta vida no fa més que somiar, enfonsat en un sopor del qual no despertarà en aquest món perquè anirà directament l’Hades per a dormir el son més profund?”

-“Sí, per Zeus!” –va exclamar- “diré tot això i amb totes les meves forces“